

A palesztin választások és lehetséges következményei

2006. január 25-én általános választásokat tartottak palesztin területeken. A megelőző közvélemény-kutatások alapján egyértelműen a kormányzó Fatah győzelmére lehetett számítani, ám borult a papírforma: a nyugati hatalmak és Izrael által terrorszervezetnek bélyegzett Hamász a 132 fős törvényhozás 56 százalékát szerezte meg.

Minek köszönhető a Hamász győzelme és miért nem számított rá senki? Mennyire voltak szabályosak a választások? Milyen változásokon ment keresztül a Hamász az elmúlt 15-20 évben? A politikai hatalmat megragadva válhat-e belőle mérsékelt politikai erő?

A Pallas Páholy február 15-i ülésén a fenti címmel, ezekre a kérdésekre kerestük a választ meghívott előadóink, dr. Gazdik Gyula (az ELTE tanszékvezető tanára) és dr. Hóvári János (vezető főtanácsos és nagykövet) segítségével.

Első előadónk, dr. Gazdik Gyula mindenekelőtt sietett leszögezni: a választások eredménye őt is meglepte, hiszen – amint fogalmazott – ő is „bedőlt” az előzetes közvélemény kutatásoknak.

Mindezek után röviden áttekintette a Hamász eddigi történetét, hangsúlyozva, hogy ez az első alkalom a történelemben, hogy az Egyiptomban megalakult Muzulmán Testvériség egyik „szárnya” hatalomra került. (A Hamász az első intifáda során vált külön az „anyaszervezettől”. 1988 augusztusában hozta nyilvánosságra alapító chartáját, amelyben többek között Izrael elpusztítását jelöli meg fő céljaként.)

Az oslói folyamat idején a Hamász átalakította stratégiáját: a szervezet vezetője, Jaszin sejk elsősorban arra törekedett, hogy az 1967-es háborúban Izrael által megszállt területeken hozzák létre államukat – ennek érdekében hosszabb távú tűzszünetre is hajlandóak voltak a zsidó állammal.

A '90-es években a Hamász népszerűsége némileg csökkent, majd a második intifáda idején ismét megnőtt, köszönhetően a jótékonyági, karitatív akcióknak. Ráadásul az is segített nekik, hogy a Fatahon belül addigra kiéleződtek az ellentétek a fiatalabb és az idősebb generációk között. Arafat halála után Abbász lett a PH elnöke; ő Nyugaton elfogadott volt, otthon azonban kevésbé örvendett népszerűségnek. A 2005-ös helyhatósági választásokon előretört a Hamász, a kisebb településeken egyértelmű fölényrel bírt. Mindezek tükrében nem meglepő, hogy mind Izrael, mind a Fatah részéről meg volt a szándék a 2006. januári választások elhalasztására – Amerika azonban ragaszkodott a megrendezéshez. A január 25-i választások eredménye most már közismert (markáns

Hamász-győzelem), a közvélemény kutatók alaposan mellélőttek, magyarázkodni kényszerültek.

Dr. Gazdik Gyula után dr. Hóvári János tartott egy rövid előadást a választásokról, amelyeken megfigyelőként vett részt. A választásokon az Európai Unió részéről 188 megfigyelő, köztük 6 magyar vett részt. Dr. Hóvári János egy Ramallah környéki kis településen volt. A feltételezésekkel ellentétben, hogy csalások lettek volna, határozottan kijelentette: rendkívül alaposan és professzionálisan megszervezett választások voltak, a Nyugati Parton például egyáltalán nem történt visszaélés.

(Dr. Hóvári János érdekességként elmesélte, hogy Izrael a nyugodt légkör biztosítása érdekében még katonáit is askenázikra cserélte le a választásokat megelőző napokban.)

Megtudtuk, hogy a választási bizottságok tagjai leginkább iskolaigazgatók voltak, azon egyszerű oknál fogva, hogy ők megfelelő tekintéllyel bírtak. Ennek tükrében nem meglepő, hogy a szavazásokat általában iskolákban, rend és fegyelem mellett bonyolították le.

Bár a választási bizottságok tagjai jórészt Fatah-pártiak voltak (műveltségükből és iskolázottságukból fakadóan), egyáltalán nem voltak elfogultak. Mellettük természetesen minden körzetben ott voltak a Hamász megfigyelői is, akik általában udvarias, angolul jól beszélő, középosztálybeli férfiak. A szavazatok összeszámlálása szintén zökkenőmentesen, gyorsan és alaposan történt (dr. Hóváriék falujában amúgy a Fatah nyert).

Éjfél körül a két mozgalom még fej-fej mellett állt, ám reggelre kiderült: a választásokat meggyőző fölényrel a Hamász nyerte meg! Miként lehetséges ez, amikor a pártlistákra leadott szavazatok esetében a Hamász 44, a Fatah 41%-ot szerzett, ami mindössze 30 ezres különbséget jelent? A választás a területi listákon dőlt el, itt 68%-ot szerzett a Hamász és csak 26%-ot a Fatah.

Ennek oka a Fatah szétziláltságában keresendő: nehezen tudtak megegyezni az egyes körzetekben indítandó jelöltekről. Mikor ez mégis sikerült, akkor a kimaradt Fatah-jelölt sértettségében függetlenként indult a hivatalos Fatah-jelölt ellenében, alaposan megosztva ezzel a szavazatokat.

Mit lehetett tudni a választások előtt? Dr. Hóvári János szerint a társadalmon belül sejteni lehetett, hogy a Hamász lesz a befutó. Ezt a Fatah öregjei is felismerték, nem véletlen, hogy a választási szándék megvolt bennük (ld. fent). Az EU részéről kiküldött ún. Long Term Observerek (LTO-k) szerint szintén a Hamász győzelme volt várható. A nemzetközi közösség „óhaja” egyértelműen az volt, hogy a Fatah nyerjen. Izrael ezzel szemben realistán látta a dolgokat, és nem erőltette volna a választásokat (ld. fent).

A Fatah veresége után a nemzetközi közösség hamar előállt a magyarázattal: a kormányzó mozgalom a korrupciónak köszönhető bukását. Dr. Hóvári szerint ennek közel sem volt akkora

jelentősége. Indokait öt pontban foglalta össze:

1. a palesztinoknak juttatott nemzetközi pénzeket olyan mértékben bebiztosították, hogy gyakorlatilag lehetetlen volt „lenyúlni” belőlük;
2. a Fatah vezérkar nagy része emigrációból tért vissza a Közel-Keletre, anyagilag jóval biztosabb lábakon állva, mint az otthon maradtak;
3. a palesztin társadalom csalódott a békefolyamatban (amely 1999-re önálló palesztin államot ígért), sőt, a helyzetet rosszabbnak ítélte meg, mint Oslo előtt;
4. a választók büntették a Fatahot szervezetlenségük és pökhendiségük miatt;
5. társadalmi szempontból pedig az elmaradottabb régiók gondjait inkább a Hamász próbálta megoldani – kis túlzással, a Fatah azt sem tudta, mi van a köznéppel.

Végezetül előadóink felvázolták a lehetséges perspektívákat. Ezek alapján kijelenthető, mindenkinek az az érdeke, hogy elhúzódjon a kormányalakítási folyamat. A jövő kormány összetételétől függ a támogatások mértéke. A Nyugat alapvető igénye, hogy a Hamász ismerje el Izraelt, valamint az, hogy olyan kormány alakuljon, amiben benne van a Hamász, de nem a Hamász kormánya (szakértők, függetlenek is helyet kapnak benne).

A Hamász egyik alapvető stratégiai célja, hogy megváltoztassa az erőviszonyokat a PFSZ-en belül. Ennek fő kiindulópontja, hogy minden erő olyan mértékben képviseltesse magát, amennyire jelen van a társadalomban. Mindezzel együtt a Hamásznak szüksége van a Fatah tárgyalási tapasztalataira. A hamarosan megrendezésre kerülő Fatah kongresszus nem lesz sétagalopp, komoly összecsapások várhatók.

Sok múlik természetesen Izraelen is: mennyi ideig tart a támogatások felfüggesztése, illetve folytatódik-e a Sharon által megkezdett egyoldalú lépések politikája? Ugyanakkor azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy márciusban Izraelben is választásokat rendeznek.

Tóth András

Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja

Fiatalközéleti Biztonságpolitikusok Klubja